

GOI- ETA BEHE-DATIBOAK ETA DATIBO-KOMUNZTADURAREN MURRIZTAPENA: IPAR-EKIALDEKO HIZKERAK ETA EUSKARA ESTANDARRA¹

Beatriz Fernández

UPV/EHU

Laburpena

Lan honetan, bi datibo mota nagusi daudela erakutsiko dugu: goi-datiboak (esperimentatzaileak, datibo hunkituak eta jabe datiboak) eta behe-datiboak (nagusiki, baina ez bakarrik, helburu datiboak). Lanean zehar, egitura inakusatibo datibodunak arakatu ditugu batez ere, eta iragankorrak ez ditugu zeharbidez baino aztertuko. Bi datibo moten arteko bereizketa datibo komunztaduran oinarrituko dugu. Euskarak, hiru komunztadurako hizkuntza izan arren, zenbait egituratan hautazko komunztadura erakusten du. Alabaina, hautazko komunztadura ez da behe-datiboekin baino aurkitzen, goi-datiboek ezinbestean zaintzen baitute komunztadura. Bestalde, murriztapen bera erakusten dute Ipar-ekialdeko hizkerek, komunztadura galtzeko joera erakusten dutenek. Datiboen euskal kartografiak erakusten duen bereizketa hau Datibo-Komunztaduraren Murriztapenak sortarazten duela proposatuko dugu lan honetan: i) goi-datiboek ezinbestean zaintzen dute komunztadura, eta ii) behe-datiboek hautazko komunztadura erakusten dute.

¹ Lan honek ez luke orain argirik ikusiko lehenago Jon Ortiz de Urbina eta Josu Landarekin batera datibo komunztadura galera aztertu ez banu. Horregatik, eskerrak eman nahi dizkiet bie elkarrekin egindako lanengatik. Bestalde, Ibon Sarasolak eta Pablo Albizuk lan honen hasierako idatzaldia xehe-tasunez zuzendu eta iruzkindu dute eta nire esker ona adierazi nahi diet horregatik. Baita Arantzazu Elordieta, Irantzu Epelde, Mélanie Jouitteau, Richard S. Kayne, Beñat Oihartzabal, Milan Rezac eta Esther Torregori ere lan honetan darabiltzadan gaien inguruan egin dizkidaten iruzkin eta iradokizunengatik. Gontzal Agoteri ere eskerrak eman nahi dizkiet bere datuen inguruko argibideengatik. Gainerakoan, Wedisyn sarearen *2nd Workshop on syntactic variation* (Univ. de Barcelona, 2011ko martxoa) jardunaldiko entzuleekin ere zorretan nago nire hitzaldiaren osteko solasaldiarengatik. Azkenik, esker bereziak merezi dituzte Irantzu Epeldek eta Koldo Zuazok *Euskalkien jatorria eta bilakaera* elkargunera gonbidatzeagatik (UPV/EHUren XXX Donostiako Uda Ikastaroak, 2011ko uztaila), eta orain ASJUko ale honetan parte hartzeko aukera emateagatik. Esan gabe doa lanean zehar egon litekeen edozein oker edo erraturen erantzukizuna nirea baino ez dela. Lan hau ondoko instituzioen eta ikerketa proiektuen laguntzari esker egin ahal izan dut: Ministerio de Ciencia e Innovaciónen FFI2008-00240/FILO eta FFI2011-26906; Agence Nationale de la Recherche ANR-07-CORP-033, eta Eusko Jaurlaritzaren HM-2009-1-25 eta IT4-14-10.

Abstract

In this paper, I propose the presence of two basic dative types for Basque: high (experiencers, affected datives and possessors) and low (mainly, but not exclusively, goal datives). I focus on bivalent unaccusative configurations, although the distinction can be extended to the ditransitive ones. The main diagnostic for the distinction comes from verbal agreement. Though Basque is a three-way agreement language and datives, in general, trigger obligatory agreement in a consistent way, there are particular instances where dative agreement seems to be optional. However, this optionality is only available for low datives. Thus, high datives show agreement without exception. Moreover, dialectal data from the North-Eastern varieties of Basque, which tend to drop dative agreement, show the same restriction. The distinction in the Basque cartography of datives is related to what I will call Dative-Agreement Constraint: i) high datives show obligatory agreement without exception, and ii) low datives show optional agreement. Two more data areas will be mentioned in favor of the distinction: adnominal datives and datives in derived nominalizations.

0. Atarikoak

Lan honetan, *goi-* eta *behe-datibo*en arteko aurkakotasuna aztertuko dugu, bereziki datibo komunztadura galerari erreparatuz. Oraingo honetan, nagusiki predikatu inakusatibo datibodunak arakatuko ditugu eta iragankor datibodunak ez ditugu zeharbidez baino ikusiko. Lanean zehar, bi datibo mota hauen ezaugarri sintaktiko nagusiak laburbiltzen saiatuko gara (batez ere, hitz hurrenkera eta hierarkia sintaktikoak) eta datibo komunztadura galerari dagokionez aurkakotasun argi bat erakutsiko dugu: *goi-*datiboek halabeharrez zaintzen dute datibo komunztadura eta, aldiz, *behe-*datiboek, ez. Datibo komunztadura galera edo datibo komunztaduraren hautazkotasuna sortzen da orduan, *behe-*datibo horiek komunztadura egiten ez dutenean. Hautazkotasun hori ipar-ekialdeko hizkeretan jasotzen da. Gainerakoan, datibo komunztaduraren hautazkotasunaren erakusgarriak ere baditugu euskara estandarrean ere. Ez da, itxura guztiaren arabera, ipar-ekialdeko hizkeretako hautazkotasun bera, baina *goi-* eta *behe-*datiboen banaketa antzematen da hemen ere komunztadurari dagokionez: *behe-*datiboek baino ez dute hautazkotasunerako joera. Banaketa hori *Datibo-Komunztaduraren Murriztapena* deritzogunaren bitartez adieraziko dugu lanean.

1. Bi datibo mota eta Datibo-Komunztaduraren Murriztapena

Lehen atal honetan eztabaidatuko dugu *goi-* eta *behe-*datiboak Determinatzaile sintagmak (DS) ala Postposizio sintagmak (PS) diren, eta horretarako irizpide nagusi batez baliatuko gara, hots, datibo komunztaduraz. Bi datibo mota horietan, datiboaren eta absolutiboaren arteko hierarkia sintaktikoak ere zein diren erakutsiko dugu. Atalaren amaieran, Datibo-Komunztadura Murriztapena proposatuko dugu.

1.1. Datiboak, datibo komunztadura eta datibo komunztadura galera

Laurogeita hamarreko hamarkadan zehar hasi zen euskal ikertzaileen artean datiboetako buruzko eztabaida, nahiz eta laurogeiko hamarkadan badiren Hualde (1986)

edo Ortiz de Urbina (1989) bezalako lan esanguratsuak. Orduetik hona luzatu den eztabaidan egile gehienek datibo komunztaduraren irizpidea erabili dute erabakitzeko datibo sintagma DSak ala PSak diren. Kontuan izan euskaraz komunztadura eragiten duten sintagma bakarrak DSak direla, ergatibo eta absolutibo sintagma, alegia. Aldiz, PSek ez dute komunztadurarik eragiten. Hortaz, datibo sintagma ez zatekotan, DSak izan beharko lirateke eta ez PSak.

Euskaraz datibo komunztadura dago, eta horren ondorioz, perpaus batean datibo sintagma bat badago, orduan nahitaezkoa da laguntzailean datibo komunztadura agertzea (a). Horregatik, ziur aski, ipar-ekialdeko hizkeretan gertatzen den *datibo komunztadura galerak* berebiziko garrantzia hartzen du eztabaidan, hizkera eremu horretan, perpaus jakin batean datibo sintagma bat agertzeak ez baitu halabarharrez esan nahi datibo komunztadura eragingo duenik laguntzailean (b).

- (1) a. Nik zuri liburua eman dizut/*dut.
 b. Ez uste... baitezpada gorrieri emango dudala ene botza. (Larz *Idazl* II, 227)²

Datibo komunztadura galera adierazten du (b) perpausak: *gorrieri* datibo sintagma ageri da perpausan, baina adizkiak ez du harekiko datibo komunztadurarik zaintzen. Perpausa, alabaina, gramatikala da ipar-ekialdeko hizkeren eremuan.

Gertakari honetatik lezio ederra ikas dezakegu hizkeren sintaxiaz ez ezik, hizkuntzaren sintaxiaz ere, datibo komunztadura galera ez baita edonolako datiborekin gertatzen, datibo jakin batzuekin baino, eta horrek berebiziko garrantzia du, oro har, datiboen izaeraz eztabaidatzen ari garela. Izan ere, gure ustez, bi datibo mota daude gutxienez, hots, *goi-* eta *behe-datiboak*, eta halaxe proposatu eta erakutsiko dugu lan honetan, bereziki predikatu inakusatibo datibodunetara begira. Kontuan izan behar da *goi-* eta *behe-datiboak* diogunean, datiboen jatorriko gune sintaktikoez ari garela.

Predikatu inakusatibo datibodunetan, bi argumentu hautatzen dira, bata absolutiboa eta bestea datiboa, eta berau *goi-* edo *behe-datiboa* izan daiteke. *Goi-datiboak* dira, adibidez, predikatu psikologikoetan hautatzen diren esperimantatzaileak —ikus xehetasunetarako, Artiagoitia (2000), Etxepare (2003), Fernández (2007), Rezac (2008, 2009) Albizu (2009, 2011) eta Fernández & Ortiz de Urbina (2010) beste batzuen artean—. *Ahantzi* predikatu psikologikoetako bat da eta *diszipuluei* datibo argumentuak esperimantatzaile theta-rola du. *Goi-datiboa* da.

- (2) Bada, dizipuluei ahantzi zitzaienten ogien hartzea, eta bat bakharra baizik etzuten untzian berekin. (Dv Mc 8, 14)

Goi-datiboak DSak dira eta hitz hurrenkerari dagokionez, aurretik doaz hitz-katean absolutiboak baino, hau da, datibo-absolutibo hurrenkera ez-markatua dutela pentsa daiteke.³ Horrek ez du esan nahi bestelako hurrenkeraz ere azal ezin daitezkeenik, baina, kasu horietan, hurrenkera markatua dela esango dugu.

² Mitxelena eta Sarasolaren (1989-2005) *Orotariko Euskal Hiztegiaren* irizpideei jarraituko diegu klasikoaren aipamen laburtua ematerakoan.

³ *Goi-datiboak* absolutiboen aurretik doazela diogunean, absolutiboen ezkerretara daudela esan nahi dugu. *Aurretik joan* diogu ingelesezko *precede* aditza euskaratzeko.

Goi-datibo hauek absolutiboaren aurretik joateaz gain, hierarkia sintaktikoan ere absolutiboak eurak baino *gorago* daude. Horregatik deritzegu, hain zuzen, goi-datiboak, perpausaren *kartografian* gorago ageri direlako absolutiboak baino. Oso intuitiboki adierazten duguna teknikoki ere adieraz daiteke esanez (Barss eta Lasnik 1986) datiboa absolutiboaren aurretik doala eta absolutiboa o-komandatzen duela.⁴

Aldiz, behe-datiboak PSak dira —Rezac (2008, 2009) Albizu (2009, 2011)— jatorrian bederen, geroago argituko dugun bezala. Hitz hurrenkera ez-markatuari begiratuz gero, absolutiboaren beraren atzetik lerratzen dira perpausaren, eta hierarkia sintaktikoan ere, behe-rago daude absolutiboak baino. Edo bestela esanda, behe-datiboko egituretan, absolutiboa datiboaren aurretik doa eta datiboa o-komandatzen du. Behe-datibo bat da *jarraiki* bezalako aditzena:

- (3) a. Jesus kurutzefikatuari jarraiki zaizkonak... (Leon *Imit* II, 12, 1)
 b. Jesusen urratsar jarraiki diren bertze guziak! (Leon *Imit* I, 18, 2)

Egile beraren, Leonen, bi datibo dira adibideetakoak. Ikusten denez, (a) adibideak datibo komunztadura zaintzen du aditz laguntzailean (*zaizkonak*); (b) adibideko *diren* adizkiak, berriz, ez. Ikusten denez, datibo komunztadura galerarako aukera ematen duen datiboa, behe-datibo bat da. (2) perpausako goi-datiboak, berriz, datibo komunztadura zaindu beste aukerarik ez du.

1.2. Goi-datiboak, behe-datiboak eta hierarkia sintaktikoak

Datiboak absolutiboa o-komandatzen duela diogunean (edo datiboa hierarkikoki gorago dagoela diogunean), askotariko gertakariak ditugu kontuan —baita, jakina, alderantzizkoa diogunean ere—. Gertakari horietatik batzuk lehenago aipatu dugun Barss eta Lasniken (1986) lanean jasotzen dira, eta bertatik abiatuz, Montoyak (1998) eta bereziki Elordietak (2001) datiboaren eta absolutiboaren arteko o-komando harremanak arakatu dituzte predikatu iragankor datibodunetan —*eman* bezalakoetan adibidez—. Bi euskalariiek erakutsi dutenez, *eman* bezalako aditzekin, datiboak absolutiboa o-komandatzen du eta ez, alderantziz. Ikus dezagun gertakari horietatik bat, adibide gisa, datiboa absolutiboa baino gorago dagoela erakusteko. Anaforaren uztartzea izango da gure mintzagaia.⁵ Elordietaren adibideez eta azalpenaz baliatuko gara horretarako:

- (4) a. Nik Mireni_i bere_i burua erakutsi nion argazkietan
 b. *Nik bere_i buruari Mireni_i erakutsi nion argazkietan
 c. *Nik Miren bere_i buruari erakutsi nion argazkietan

Adibide hauetatik lehenean (a), *Mireni* da *bere burua* anafora bihurkariaren aitzindaria, eta biak dira, beraz, erreferentziakideak; adibide berean, *Mireni* datiboa *bere burua* absolutiboaren aurretik doa eta bera o-komandatzen du. Hortaz, uztar-

⁴ O(sagai)-komando egitura harremanaren hastapenak ikus daitezke Artiagoitiaren (2000: 88-90) lanean.

⁵ Uztardura teoriaren sarrera baterako, ikus Artiagoitia (2000: 283-332). Osagarri bikoitzeko egituretarako, ikus lan bereko 320-325 orrialdeak.

duraren A hatsarreak dioen bezala, aitzindariak anafora uztartzen du egokiro eta per-pausa gramatikala da. Aldiz, (b) perpausean aitzindariak ez du anafora bere eremu hurbilean uztartzen, eta ondorioz, ez-gramatikala da. (c) adibidea, *nahasketaz* (ingelesez, *scrambling*)⁶ sortu du Elordietak, eta horregatik ageri da *Miren* absolutibo argumentua, aitzindaria dena, anafora bera baino lehenago. Hala ere, hori nahikoa ez eta adibidea ez-gramatikala da *bere buruari* anafora uztarturik ez dagoelako (Elordietak 2001: 80-82).

Halako gertakariak, predikatu inakusatibo datibodunetan ere jaso eta aztertu izan dira euskalaritzan eta egileek bi egitura (datibo-absolutiboa eta absolutibo-datiboa) eta bi datibo mota (goi- eta behe-datiboak) ditugula ebatzi dute —Oihartzabal (1992), Zabala (1995), Artiagoitia (2000), Fernández (2007, 2011a,b), Rezac (2008, 2009), Albizu (2009, 2011) eta Fernández eta Ortiz de Urbina (2010)—. Ikus, esate baterako, *gustatu* predikatu psikologikoa erakusten duten ondoko adibideak:

- (5) a. Mireni bere burua gustatzen zaio
 b. *Bere buruari Miren gustatzen zaio
 c. *Miren bere buruari gustatzen zaio

Elordietaren adibideak bezalakoxeak dira hauek: (a) *Mireni* aitzindariak *bere burua* o-komandatzen du; ez, aldiz, (b) adibidean. (c) adibidea ere oso badaezpadakoa da, edo besterik gabe, ez-gramatikala. Ikusten denez, beraz, *gustatu* predikatu psikologikoa hautatzen duen datiboa goi-datiboa da. Oso bestelako hierarkia erakusten dute mugimenduzko aditzetako absolutibo eta datiboek (Oihartzabal 1992: 331):

- (6) a. Haurrak elkarri hurbildu zaizkio
 b. *Elkar hurrei hurbildu zaie
 c. *Hurrei elkar hurbildu zaie⁷

Lehen adibidean (a), absolutiboa datiboaren aurretik doa; absolutibo hori, gainera, *elkarri* anafora elkarkariaren aitzindaria da eta bera o-komandatzen du. Hortaz, anafora egokiro uztarturik dago eta perpausa gramatikala da. Bigarrena (b), berriz, ez-gramatikala da, aitzindaria ez doalako anaforaren aurretik eta, orobat, ez duelako bera o-komandatzen. Azken adibidean (c), aitzindaria aurretik ageri arren, anafora ez dago uztarturik eta berriro ere, perpausa okerra da. *Hurbildu* bezalako aditzetan, datiboa behe-datiboa da.⁸

⁶ *Berrantolaketa* hitza darabil Artiagoitiak (2000: 323) nahasketaren ordez.

⁷ Ikus Artiagoitia (2000: 407).

⁸ Pablo Albizuk (buruz buru) ohartarazi digunez oso kontuz aztertu beharrekoak dira honelako datuak, lehenago beste egile batzuek adierazi duten bezala, adibidez Artiagoitiak (2000: 410-412) edo Albizuk berak bere azken lanetan (2009, 2011). Artiagoitiak dio ez dirudiela aditz bakoitzaren hautua denik jokoan dagoena, zeren *joan* edo *hurbildu* bezalako aditzek ere onartzen baitituzte datibo-absolutibo hurrenkera eta goian adierazi berri dugunaren kontrako o-komando harremana ere. Hori erakusteko, Artiagoitiak ondoko adibide hau dakar *hurbildu* aditzari dagokionez: *Joni eta Mireni bata bestearen txakurra hurbildu zaie*. Arrazoia dute, beraz, bai Artiagoitiak bai Albizuk datu hauek tentuz hartzerakoan eta arazo orokor bat dagoela diotenean. Guk, zoritxarrez, ez dugu arazo hori argituko, baina Artiagoitiaren adibide honetan, ez dakigu *hurbildu* aditza izanagatik ere, ez ote dugun datibo-absolutibo hurrenkera bideratzen duen jabe datibo bat eta ez helburu soil bat. Hala balitz, orduan datiboaren izaerak berak (eta ez horrenbeste aditzak) baldintzatu litzake hurrenkera bat ala bestea eta dagokion o-komando harremana.

1.3. Goi-datiboak eta behe-datiboak: DSak eta PSak

Goi- eta behe-datiboen arteko ezberdintasunak aurkako hierarkia sintaktikoekin ez ezik, datiboen kategoria estatusarekin ere zerikusi estua dauka. Izan ere, goi-dati-boak DSak dira eta behe-datiboek, aldiz, PSak dirudite, jatorrian, bederen (ikus, diferentziak diferentzia, Rezac 2008, 2009, Albizu 2009, 2011, Etxepare 2010a,b eta Etxepare eta Oihartzabal 2010). Honek berebiziko garrantzia dauka egitura datibodunak zein nolakoak diren erabakitzerakoan. Kontuan hartu behar da hausnarketa honen guztiaren abiaburuan ingeleseko *osagarri bikoitzeko egiturak* (a) daudela, eta egitura horiek osagarri preposiziodunak erakusten dituzten egiturekin (b) harremanetan daudela. Ondoko adibideetan ikus daitezke bata zein bestea:

- (7) a. John gave Mary a book
 John eman zion Mary bat liburu
'Johnek Maryri liburu bat eman zion'
- b. John gave a book to Mary
 John eman zion bat liburu p Mary
'Johnek Maryri liburu bat eman zion'

Bi perpausok esanahi bera izan arren, oso diferenteak dira egiturari dagokionez. (a) perpausoko osagarri bikoitzeko egituraren, *Mary* eta *a book* 'liburu bat' biak dira DSak; (b) egitura preposiziodunean, berriz, *to Mary* PS bat da. Literaturan, egile batzuek (b) egituratik *eratorritako* egituratzat jotzen dute (a). Gainerakoan, (a) perpausuan *Mary* helburua, *a book* 'liburu bat' gaia baino gorago dago sintaktikoki eta berau o-komandatzen du (euskal goi-datiboekin ikusi dugun hierarkia bera); aldiz, (b) perpausuan, alderantzizkoa da *a book* 'liburu bat' DSren eta *to Mary* PSren arteko hierarkia (behe-datiboek aipatu duguna).

Bada, Elordietak (2001) eta beste askok (Fernández 1997, Montoya 1998, Artiagoitia 2000, Oihartzabal 2007a,b) datiboen DS kategoria estatusa defendatu izan dute euskaraz, eta osagarri bikoitzeko egituratzat jo dute (7a) adibidearen euskal kidekoa (*Jonek Mireni liburua eman dio*). Orobat, euskalari hauek adierazi dute (7b) egituraren parekorik ez dagoela euskaraz. Aldiz, beste egile batzuek euskara ingelesa bezalakoxea dela aldarrikatu dute: *Mireni* eratorritako DSatzat hartu dute, hau da, jatorrian PS izan arren, eratorpen sintaktikoan DS bihurtu dena. Egile hauek ez dute, jakina, ukatzen osagarri bikoitzeko egiturak direnik *Jonek Mireni liburua eman dio* bezalakoak, baina ingelesez bezala, PSDun egitura batetik datozela defendatu izan dute (Albizu 1997, 1998, 2001, Albizu eta Fernández 2006, Ormazabal eta Romero 1998, 2001, 2007, Ormazabal 2000, Arregi 2003, Arregi eta Ormazabal 2003).

Lan honetan, lehenago predikatu iragankor datibodunetz (*eman*) egin den eztabaida predikatu inakusatibo datibodunen eremura eramanez nahi izan dugu, lehenago egin ditugun beste lan batzuen ildo beretik (Fernández 2007, 2011a,b,c Fernández eta Ortiz de Urbina 2010). Batez ere, goi- eta behe-datiboen banaketa eta kategoria estatusa aztertuko dugu, eta horretarako irizpide nagusi bat izango dugu mintzagai, hots, datibo komunztadura galera. Gertakari honi dagokionez, lan interesgarriak egin dira azken urteotan ipar-ekialdeko hizkeretako testigantzak aztertuz, hizkera haueetan jasotzen baita gertakaria. Hala, Etxepare eta Oihartzabalen zenbait hitzalditan (2008a,b,c) eta idatzizko lanetan (2008d, 2010), ekarpen teoriko esanguratsua egin

da gertakariak —ikus, baita Etxepare (2010a,b) ere—. Bestalde, geuk bakarka zein elkarlanean egindakoetan —Fernández eta Landa (2008) eta Fernández, Ortiz de Urbina eta Landa (2010)—, ikuspuntu orokorrago bat erabili dugu gertakariak —berziki Fernández (2011a,b,c) lanetan—, eta datibo komunztadura galeraren gaiak datiboen izaeraz oro har eztabaidatzeko bidea eman digu. Datibo komunztadura galera alde batera utzita, predikatu inakusatiboetako datiboen izaeraz ere eztabaidatu dute aspaldion beste hizkuntzalari batzuek ere. Rezacek (2008, 2009), adibidez, mugimenduzko aditzetako datiboak PSak direla defendatu izan du, eta jabe datiboen analisira zabaldu nahi izan du haren proposamena Albizuk (2009, 2011).

Oraingo honetan, ipar-ekialdeko hizkeretako datibo komunztadura galera ez ezik, euskara estandarrean eta gainerako hizkeretan dagoen datibo komunztaduraren hautazkotasuna ere izango dugu mintzagai zenbait egiturari begira. Nahiz eta ez dirudien gertakari bat bera denik estandarrean dagoen datibo komunztaduraren hautazkotasunak, ipar-ekialdeko hizkeretakoaren antzeko mugak ditu egitura batzuei dagokienez, behintzat: goi-datiboek inoiz ere ez dute hautazkotasunik erakusten, eta izatekotan, behe-datiboak dira hautazkotasun hori erakusten dutenak.⁹

1.4. Datibo-Komunztaduraren Murriztapena

Datibo komunztaduraren gaira itzuliz, nabarmendu beharreko alderdia da behe-datiboek datibo komunztadura gal dezaketela eta goi-datiboek, berriz, inoiz ere ez. Horrek Datibo-Komunztaduraren Murriztapena proposatzera garamatza:

- (8) *Datibo-Komunztaduraren Murriztapena*
- a. Goi-datiboek ezinbesteko datibo komunztadura dute
 - b. Behe-datiboek hautazko datibo komunztadura dute

Murriztapen honek zenbait ñabardura behar ditu eta sinplea dirudien arren, datiboen izaerari buruzko eztabaida benetan sakona eskatzen du. Adibidez, predikatu inakusatibo datibodunetan, inongo lausorik gabea dirudi datibo esperimentatzailleen eta helburu datiboen arteko banaketak: goi-datiboak dira lehenak (*Joni* komikiak gustatzen zaizkio) eta behe-datiboak azkenak (*Jon Aneri* hurbildu zaio). Alabaina, predikatu iragankor datibodunetan (Jonek *Garaziri* marrazkia eman dio), *Garaziri* goi-datibotzat hartu beharko genuke, absolutiboaren aurretik joateaz gain,

⁹ Lehenago egin ditugun lanetan (Fernández 2011a,b), datibo komunztaduraren irizpidez gain, beste irizpide bi erabili ditugu, Fernández eta Sarasola (2010) lanean oinarrituz: izen ondoko datiboak izenburuen sintaxian (*Marinelei abisua* EZ *Eliç* 26 adibidez) eta datiboen agerpena eratorritako nominalizazioetan (*Jesusen aguerquera Apostolui* Lard 472) —ikus baita Albizu (2009, 2011), zeinak irizpide bakartzat hartzen dituen—. Egitura batean zein bestean ager daitezkeen datibo bakarrak behe-datiboak dira; goi-datiboak ageriz gero, egiturak ez-gramatikalak dira (**ategina umeei*; **goxokien ahanztura umeei*). Bi irizpide hauek indartu egiten dute datibo komunztaduraren irizpideak zehazten duen bidea, hots, goi- eta behe-datiboak ditugula euskaraz. Irizpide hauekin batera, bestelakoak ere erabili izan dira literaturan datiboen kategoria estatusaz eztabaidatzeko eta datiboak DSak direla erabakitzeko, baina ez dira esanguratsuak bi datibo mota bereizteko (Fernández 2011a,b): i) datiboak postposizioak ez bezala ezin agertzea *-ko* erlazio hizkiarekin (Goenaga 1978, de Rijk 1988, Elordieta 2001, Oihartzabal 2007b); ii) nahasitako datibo osagarriaren zilegiztapena hutsune bizkarroietako egituretan —ikus berziki Elordieta (2001), eta Oihartzabal (2007b) berrikusketa kritiko baterako—, eta iii) datibo argumentuaren A'-ateratzea (Elordieta 2001).

hierarkian gorago dagoelako absolutiboa baino, eta aldi berean, DS delako. Hala ere, hau da, hain zuzen, datibo komunztadura gal dezakeen helburu datibo prototipiko bat —ikus (1a) adibidea—. *Garazi* iragaite edo transferentzia predikatu baten helburua da, eta halakoak oso sarri aurki daitezke datibo komunztadurarik gabe. *Garaziri* goi-datibotzat joz gero, beraz, ez genuke espero izango hautazko komunztadura izaterik (hautazkoa den hizkera eremu geografikoan edo hautazkoa den egituretan).

Azalbide bat Ormazabal eta Romerorena (1998, 2001, 2007; Ormazabal 2000) edo Albizurena (1997, 1998, 2001) izan liteke. Egile hauen aspaldiko intuizioa da *Garaziri* bezalako datiboak ('Jonek *Garaziri* marrazkia eman dio' perpausean) DSak izan arren, PSak direla jatorrian eta eratorpen sintaktikoaren bitartez bihurtzen direla DSak. Bakerdar teoriari (1988) lotzen zaizkio egile hauek, beste hainbat hizkuntzatarako proposatu dena euskarara ekarriz. Hizkuntzalariok behin baino gehiagotan defendatu izan dute euskal datiboek predikatu iragankor datibodunetan erakusten duten jokabide nolabait bikoitza (DS eta PS) halaxe azal daitekeela. Guk, euskarari begira, beti izan ditugu zalantzak predikatu hauei dagokienez, eta oraindik ere baditugu, baina momentuz, behintzat, ez dugu azalbide hoberik aurkitzen. Jo dezagun behin-behinean, beraz, haien intuizioa zuzena dela, eta eratorritako DS datibodun batzuk jatorrian PSak direla. Jatorrian PSak izateak azal lezake, beharbada, datibo komunztaduraren hautazkotasuna zenbait kasutan.¹⁰

Beste azalbide bat Elordietarena (2001) eta bere ildoko egileena da —Oihartzabalena (2007a,b) adibidez—, gorago esan dugun bezala. Gogoratu Elordietak *Garaziri* bezalako datiboak DSak zirela zioela, nahiz eta jatorrian PSak zirela onartzen ez zuen. Elordietak zerabiltzan irizpideetako bat datibo komunztadura zen, hain zuzen, eta bere lanean ipar-ekialdeko hizkeretako datibo komunztadura galera aipagai zuen arren (Elordietak 2001: 58, 13 oin-oharra), hautazkotasunaren baldintzak hobe ezagutu bitartean, analisia hego-mendebaldeko hizkeretara mugatu behar zela iradokitzen zuen.

Jakina, Elordietaren lanaz geroztik, datibo komunztadura galera askozaz ere hobeto ezagutzen dugu eta azalpen teorikorako garaia heldu dela dirudi. Dударik gabe, ahalegin berezia egin dute horretan Etxeparek eta Oihartzabalek (2008a,b,c,d, 2009, 2010) gaiari buruzko lanetan. Egile hauen proposamen teorikoa konplexua da eta zaila da laburbiltzen, baina komeni da, bederen, aipatzea zein den bere lekua orain arte jaso ditugun analisi nagusi bien artean (Ormazabal-Romero vs. Elordietak).

Etxepare eta Oihartzabalen analisiak bi estrategia jasotzen ditu ipar-ekialdeko hizkeretarako: batetik, P estrategia eta bestetik, mintzagai izan berri dugun osagarri bikoitzeko egiturarena vs. egitura PSdunarena. P estrategiari dagokionez, egile hauen ustez, datiboetatik batzuek, bereziki *leku datiboa* deritzotenen ibilbide hesitugabea (ingelesez, *unbounded path*) adierazten dute. Leku datibo hauek beste hizkeretako postposizioen ordezkioak dira, adibidez, *balkoin bat*, *bideari emaiten duena* (Etcheb *Obrak* 130) perpausekoa leku datibo horietako bat da, eta hego-mendebaldean duen

¹⁰ Eta datibo hauek izen ondoko datibo gisa zein eratorritako nominalizazioetan erakusten duten jokabidea (ikus baita 9 oin-oharra ere). Dena den, kontuan izan, datibo komunztadura alde batera utzirik, PSena bezalako jokabide hori nahikoa bazter-jokabidea dela, aipatu berri ditugun bi irizpideak izenburuen sintaxira mugatzen direlako eta ez daudelako hizkuntzan orokorturik, ingelesez, adibidez, dau den bezala.

ordainak adlatiboa erakusten du, hau da, *balkoi bat, bidera ematen duena* (ikus adibidez, Etxepare eta Oihartzabal 2008d). Bigarren estrategiari dagokionez, hau da, osagarri bikoitzeko egiturari eta egitura PSdunari dagokienez, goian aipatu ditugun bi hipotesien arteko erdibidea hartzen dute Etxeparek eta Oihartzabalek, halakorik esan badaiteke. Hizkuntzalari hauen iritziz, datibo komunztaduradun egiturak osagarri bikoitzeko egiturak dira eta datibo komunztaduragabeak egitura PSdunak. Neurri batean, beraz, Ormazabal-Romerorekin bat egiten dute, ipar-ekialdeko hizkeretan, bederen, bi egiturak eskura daudela diotenean. Hala, Ormazabal-Romerorekin ez ezik, beste hizkuntza batzuetarako proposatu den hipotesiarekin bat datoz (ikus Romero 1997, Anagnostopoulou 2003, Cuervo 2003 beste askoren artean). Dena den, Ormazabal-Romerok ez bezala, ez dute uste osagarri bikoitzeko egiturak egitura PSdunetatik eratorritzen direnik, eta alderdi horretatik, bereizi egiten dira hipotesi horretatik. Printzipioz, beregainak diren bi egituratzat jotzen dituzte osagarri bikoitzekoa eta PSduna, beste egile batzuek egin duten bezala (ikus adibidez Oehrle 1976, Harley 2002 edo Levin eta Rappaport 2008). Ildo honetan, beraz, Elordietaren hipotesiarekin ere uztartu daiteke haiena: datibo komunztaduradunak DSak dira eta ez eratorpenez, hau da, jatorrian ez dira PSak —komunztaduragabeez ez du ezer adierazten Elordietak—.

Datibo komunztadura alde batera utziz, bestalde, gure aspaldi honetako lanetan (Fernández 2011a,b) erabili ditugun beste irizpide biak ere (izen ondoko datiboak eta datiboak eratorritako nominalizazioetan),¹¹ euren muga eta guzti, esanguratsuak dira goi- eta behe-datiboak bereizterakoan predikatu inakusatibo datibodunetan, eta behe-datiboena bezalakoxe jokabidea dute gure adibideko *Garaziri* bezalako helburu datiboek. Ezin ditugu, beraz, gertakari hauek guztiak kontuan hartu gabe utzi. Horregatik, *Garaziri* behe-datibotzat joko dugu tipologia honetan, jatorrian bederen PS dela ebatziz, nahiz eta eratorpenean zehar goi-datiboen jokabide sintaktikoa bereganatuko duen (Albizu 1997, 1998, 2001, 2009, 2011, Albizu eta Fernández 2006, Ormazabal eta Romero 1998, 2001, 2007, Ormazabal 2000, Arregi 2003, Arregi eta Ormazabal 2003, Rezac 2008). Murriztapenak, beraz, beharrezkoak ditu ondoko ñabardurak edo berformulazioa:

- (9) *Datibo-Komunztaduraren Murriztapena*
 a. Goi-datiboek ezinbesteko datibo komunztadura dute
 b. Behe-datiboek (jatorriko PSek) hautazko datibo komunztadura dute

Ez dugu momentuz eztabaida luzatu nahi. Berriro ere diogu hipotesi gisa darabilgula murriztapen hau, eta geroak esango duela norainoko helmena duen. Bada, ikus ditzagun orain datibo komunztadura galeraren lekukotasunak, datuak argigarriak baitira beti hipotesi baten babesean.

2. Ipar-ekialdeko hizkerak

Lehen ataleko jardunak datiboen inguruko eztabaida teorikoa argitzen lagundu digu eta orain datibo komunztadura galera erakusten duten ipar-ekialdeko

¹¹ Ikus 9 eta 10 oin-oharrak ere.

hizkeren lekukotasunak aztertuko ditugu. Atal honetan, gure idatzizko bi lan izango ditugu abiapuntuan: Fernández eta Landa (2008) eta Fernández, Ortiz de Urbina eta Landa (2010). Bi lan horietan erakutsitako datuak idatzizko lan klasikoetatik jaso ditugu Landaren (2008) *Corsintax* arakatzaille sintaktikoari esker. Egileak batez ere (baina ez bakarrik) Arbelbide, Duvoisin, Joanategi —xix. mendeko— eta Larzabal eta Leon —xx. mendeko— idazle lapurtarrenak dira, datibo komunztadura galera erakusten duten egileetako batzuk, hain zuzen. Mitxelena eta Sarasolaren (1989-2005) *Orotariko Euskal Hiztegia* ere erabili dugu tarteka corpus gisa. Bestalde, Etxepare eta Oihartzabalek (2008a,b,c,d, 2010) batez ere Larzabalen lanetatik jaso dituzte euren datuak eta abiarazia dute fenomenoari buruzko landa-lana ere, beharrezkoa den urratsa fenomenoaren gaur-gaurko irudia izan nahi badugu. Dena den, ez dugu uste, printzipioz behintzat, testuez baliatuz egin dugun datibo tipologia hau funtsean aldatuko denik balizko datu berrien argitara. Izatekotan, hurbilketa teorikoa izango da datuak beste modu batera interpretazera eramango gaituena.

2.1. Goi-datiboen ezinbesteko komunztadura

Ipar-ekialdeko hizkeren lekukotasunak aztertzen direnean, datibo komunztadura galerak beste, seguru asko, galera horren muga argiak harritzen gaitu: hizkera horietan badira datibo batzuk datibo komunztadura beti eta salbuespenik gabe zaintzen dutenak. Ideia hau bereziki azpimarratu nahi izan genuen Fernández eta Landa (2008) lanean eta datu berriez indartu genuen Fernández, Ortiz de Urbina eta Landa (2010) lanean. Datiboetatik batzuek datibo komunztadura ezinbestean zaintzen dutelako ideia Etxepare eta Oihartzabalen (2008a,b,c,d, 2010) lanetan ageri da eta emaitzetan bat gatoz batzuk eta besteak.

Goi-datiboak dira komunztadura beti egiten dutenak, eta goi-datibo horien artean, hasierako aurkezpenean aipatu ditugun datibo esperimantatzaileez gain, beste bi datibo mota aipatu behar ditugu: batetik jabe datiboak eta bestetik Fernández (2011d) lanean *jabe hunkituak* (ingelesez, *affected datives*) deitu ditugunak —2.1.2 atalean emango ditugu deitura honen inguruko xehetasunak—.

2.1.1. Esperimantatzaileak

Aditz psikologikoak *ahantzi*, *gaitzitu*, *gertatu*, *gogoratu*, *damutu*, *dolutu* eta *iruditu* bezalakoak dira —ikus Etxepare (2003) eta Fernández eta Ortiz de Urbina (2010) sarrera orokor baterako—. Prozesu psikologikoak adierazten dituzte eta prozesu horiek jasaten dituen argumentuari esperimantatzailea deritzo, dagoeneko esan dugun bezala. Esperimantatzailea datibo kasuaren bitartez marka daiteke euskaraz, adibidez orain aipatu berri ditugun aditz horiekin guztiekin batera, eta hala eginez gero, *estimulua* deritzona absolutibo kasuaz markatzen da. Datibo esperimantatzaile hauen kasuan goi-datiboez hitz egin dezakegu zalantzarik gabe, zeren absolutiboa baino lehenago lerratzen baitira eta bera o-komandatzen baitute. Datibo hauek DSak dira, eta guk dakigula, bederen, ez dago euskalaritzan hauek bezalakoak jatorrian PSak direla esan duen egilerik.

Goi-datiboak direla erakusteko ipar-ekialdeko testigantzak jaso ditzakegu beste behin. Adibide batzuk baino ez ditugu emango, printzipioz ezer gutxi gaineratu behar baitiogu gure lehengo lanetan esandakoari.

Hona zenbait adibide:

- (10) a. Bihar ez ote zaio euskal populu ttipiari dolutuko gaur anglesak hemendik kasaturik? (Larz *Idazl* IV, 379)
- b. Ez, hori etzaio gaitzituko eskualdun irakurtzaileari. (Jnn *SBen* 140)
- c. Ene sotana ikustearekin Aleli-ri gogoratu zitzaion batzuetan entzuten den erran zaharra: “Erregeak eta Apezak dituguno, beti gerla izanen dugu!” eta bota zuen niri buruz: “Hau apeza duk!”. (Larz *Idazl* VII 87)
- d. Lanik egin gabe irabaztea da neri gustatzen zaidana. (Larz *Idazl* IV, 177)
- e. Ez argulutan sar zure obra onen gatik, bertzelakoak baitira Jainkoaren jujamenduak eta gizonenak, maiz gizoner laket zaiotena Jainkoari higuin baitzaio. (Leon *Imit* I, 7, 3)

Idea nagusi bat da hemen azpimarratu nahi duguna: predikatu psikologikoekin batera ageri diren datibo esperimentatzaileek komunztadura egiten dute beti eta salbuespenik gabe. Ondorioz, ez dugu espero aurkitzea halako datiboen inongo agerpenik komunztadurarik gabe.

2.1.2. *Datibo hunkituak*

Gure lehenagoko lan batzuetan, adibidez Fernández eta Ortiz de Urbina (2010) lanean, interes datiboak edo datibo etikoak deitu diegu, predikatuak berak hautatzen ez baditu ere, argumentu egiturara nolabait gaineratzen diren datiboetako batzuei. Orain datibo hunkituak deituko diegu, Fernández (2011d) lanean egin dugun bezala, Jouitteau eta Rezacek (2007) darabilten *affected datives* deiturari jarraituz.¹² Izenak izen, goi-datiboak dira hemen ere gure jomuga, hau da, esperimentatzaileak bezalako argumentuak eta ez etikoak bezalako *goragoko* datiboak.¹³

¹² Deitura hau darabilgu, gaztelaniaz edo frantsesez etikoak deituran biltzen diren datiboek bestelakoak diruditelako —ikus Fernández (2011d) xehetasunetarako eta Albizu eta Huidobro (2011) euskal datibo etikoen inguruko eztabaidarako—. Dena den, Jouitteau eta Rezacek (2007) *hunkitutako datiboak* deiturarekin batera, *esperimentatzaile* deitura ere aipatzen dute (hau da, *affected datives/experiencers*). Guk, gure aldetik, *esperimentatzaile* deitura erabili dugu predikatuak berrez hautatzen dituen argumentuetarako, eta *hunkituak* deitura gorde dugu argumentu egiturara gaineratzen diren argumentuetarako —Albizuk buruz buru adierazi digunez, deitura diferentzia hori ez da beharrezkoa eta nahasgarria ere izan daiteke, baina guk momentuz eutsiko diogu—. Izatez, hunkitua izatea ez da theta-rol bat, esperimentatzailea den bezala. Jabe datiboak, adibidez, hunkituak dira, Etxeparek (2003: 420-421) euskararako erakutsi duen bezala. Osagarri bikoitzeko egituretarako ere erabili izan da gaia, eta PS osagarriko egituretan ez bezala, helburua hunkitua izan behar dela esan izan da —ikus adibidez, Romero (1997: 169-172) eztabaida orokor baterako edo Etxepare eta Oihartzabal (2009) euskararako—. Sintaxi teorian aspalditik (Larson 1988) gaur egun arte (Pylkkänen 2002/2008) jasotzen den gaia da hunkigarritasunarena (ingelesez, *affectedness*). Gure asmoa orain ez da gai honen inguruan eztabaidatzea, halako datiboetarako deitura bat aurkitzea baino. Izenak ez du, ustez, izana baldintzatuko. Hunkigarritasunaren inguruko eztabaida jarraitu nahi duenak Fernández (2011e) irakur dezake.

¹³ *Goragoko* datiboak diogu, ustez, datibo etikoak Inflexio sintagma bera, alegia, perpausa bera baino gorago gaineratzen direlako —ikus Albizu & Huidobro (2011) euskararako—.

Datibo hunkitu hauek jabe datiboekin dituzten harreman estuak ez ditugu oraingoan gogorarazi baino egingo.¹⁴ Ondoko atalean helduko gara jabe datiboen aipamenera, eta orduan erakutsiko dugu harreman hori. Oraingoan *haizu izan*, *zilegi izan* edota *berdin izan* bezalako predikatuak ekarri nahi genituzke gogora. Fernández, Ortiz de Urbina eta Landa (2010) lanean ere mintzagai izan genituen era honetako predikatuak. Halakoetan ageri diren datiboak beti dira komunztaduradunak, Larzabalen *berdin izan* predikatuaren agerraldi guztiak, adibidez:

- (11) a. Hau edo hura izan dadiela Nafarroan manatzale, hemengo jendeari berdin zaio: Berdin lana egin beharko baitu, bizia jalitzeko! (Larz *Idazl* IV, 88)
 b. Eni berdin lakiket! (Larz *Idazl* I, 345)

Komunztadurari dagokionez, ez dago salbuespenik halako egituretan ez Larzabalen lanetan ez gainerakoetan. Bestalde, interesgarria da ikustea datibo hunkitu hauek nolabait gaineratutako datiboak izan arren, esperimentatzaileena bezalako jokabide sintaktikoa dutela, eta kontrol egituretan, perpaus nagusiko datibo hunkitu horrek kontrolatzen duela perpaus jokatu gabearen PRO subjektua:

- (12) Zeruan ez bada ez neskatxik eta ez zurrutako molderik, berdin zait neri zerurat edo debruetarat joan. (Larz *Idazl* III, 71)

Antzera gertatzen da *haizu izan* egituretan, perpaus nagusiko datiboa nominalizazioaren subjektua izan baitaiteke:

- (13) a. Ez ote zaio haizu hemengo erretorari gauaz bere etxean lo egitea, mandilen bisitarik ukan gabe? (Larz *Idazl* IV, 142)
 b. Ez ote zaio haizu hemengo gobernadoreari Mitikilen gaindi ibiltzea, mandilen eskuetan erori gabe? (Larz *Idazl* IV, 142)

Hauek bezalako predikatuetan, beraz, datiboak ez du komunztadura inoiz urratzen, eta perpaus jokatu gabetako subjektua kontrolatu ahal izateak hierarkian absolutiboa baino gorago dagoela erakusten du beste behin.

2.1.3. Jabe datiboak

Jabe datiboek datibo mota beregaina osatzen dute euren ezaugarri sintaktikoak tarteko (Albizu 2009, 2011,¹⁵ Fernández 2011c,d) eta ezinbestean komunztadura egiten dutela erakutsi dugu gure lehenagoko lanetan (Fernández eta Landa 2008, Fernández, Ortiz de Urbina eta Landa 2010, Fernández 2011a,b). Jabe datiboen ar-

¹⁴ Jo Fernández eta Landa (2008), Fernández, Ortiz de Urbina eta Landa (2010), Fernández eta Ortiz de Urbina (2010) eta Fernández (2011d) lanetara xehetasunetarako.

¹⁵ Jabe datiboak jatorrian PSak direla aldarrikatzen du Albizuk (2009, 2011), Bakerren (1988) in-korporazioaren teoria abiaburu harturik. Izan ere, jabearen igoera PS batetik eratoritzen du Bakerrek, osagarri bikoitzeko egiturak bezalaxe. Bakerrek txitxeberaren datuak darabiltza, besteak beste, horretarako —txitxebera bantu familiako hizkuntza bat da, Malawiko hizkuntza ofiziala—. Txitxeberaz jabearen igoera egitura, morfema *aplikatibo* bat erakusten duen egitura da, osagarri bikoitzekoa bezalakoxea. Gu ez gatoz bat Albizurekin honi dagokionez, baina beste baterako utziko dugu eztabaida (ikus adibidez Fernández 2011a,b, eta bereziki Fernández 2011d).

tean, jabetza ezinbesterenduzkoa erakusten duten adibideak dira corpusean aurkitzen diren gehienak, Larzabalen ondokoak, esate baterako:

- (14) a. Gure oilarriari aztaparrak berriz ere haunditu zaizkoten. (Larz *Idazl* II, 354)
- b. Neguan hainitz jenderi eskuak zartzaten zaizkote hotzarekin. (Larz *Idazl* V, 17)
- c. Bainan zuri ere, anderea, larru eder hori zimurtuko zaizu noizbait. (Larz *Idazl* IV, 166)
- d. Bestalde, urteekin, gizon gehienari sortzen zaiote sort-herri-mina, iduri balu bezala zahartasuna hobekienik goxatzen duela hurreko orroitzapen ezkiez loratu lurak. (Larz *Idazl* VI, 147)

Adibideetako datibo guztiak bizidunak dira, eta (a) adibide bakarra izan ezik, guztiak gizakiak (b-e).¹⁶ Gainerakoan, jabetza adierazten duten absolutiboek kasu gehienetan gorputz atalak adierazten dituzte (a-c) edo bestela (d) jabearekin jabetza ezinbesterenduzkoan dauden bestelako gaiak, *sort-herri-mina* bezalako sentimendua adibidez. Beste lan batean (Fernández, Ortiz de Urbina eta Landa 2010), azpimarratu dugunez, jabe datiboak ageri diren perpausetako aditzek —gure oraingo adibideetako *handitu*, *zartzatu*, *zimurtu* edo *sortu* bezalakoek— berez ez dute euren argumentu egitura datiborik, baina datibo hori gaineratu egiten zaie eratorpen sintaktikoan. Horregatik da, hain zuzen, ez-muineko datiboa. Horretaz gain, jabea eta jabetza lotzen dituen harremana jabetza ezinbesterenduzkoa denez, halako datiboak jabe datiboak direla esan dezakegu ia ziurtasun osoz. Dena den, kontuan izan jabe datiboak printzipioz hunkituak direla (Etxepare 2003).¹⁷ Horregatik, jabetza besterengarria denean, zailagoa da erabakitzea jabe datiboa ote dugun edo besterik gabe datibo hunkitu bat, absolutiboarekin nahitaez jabetza harremanik ez duena. Ikus ondoko adibide hau:

- (15) Bonetako xingola urratu zaio dantzari huni, eta behar ginioko josi. (Larz *Idazl* II, 237)

Printzipioz *bonetako xingola* eta *boneta* bera dantzariarenak izan daitezke, baina dantzari horren lagun batenak ere izan litezke. Hala izanez gero, *dantzari huni* ez da jabe datiboa, xingola urratzeak hunkitzen duena baino. Nolanahi ere, jabe datiboak izan, datibo hunkituak izan, ez dago diferentziarik datibo komunztadura zaintzeari dagokionez, eta ezta, jabe datiboen kasuan ziur aski, jabetza ezinbesterenduzkoaren edo besterengarriaren artean ere.¹⁸ Oso litekeena da iritzi berekoak izatea Etxepare eta Oihartzabal (2008d) eta Etxepare (2010a), jabe datiboak erakusten dituzten adibideetatik komunztaduradunak bakarrik jotzen baitituzte gramatikaltzat, jabetza ezinbesterenduzkoa izan zein besterengarria izan. Interes datiboak, edo nahiago bada,

¹⁶ Honetatik ez da jarraitzen jabe datibo guztiak bizidunak/gizakiak izan behar direnik, nahiz eta horretarako joera duten, adibideetan ikus daitekeen bezala.

¹⁷ Ikus baita 12 oin-oharra ere.

¹⁸ Ez du horrek esan nahi bestelakoan ere diferentzia sintaktikorik egongo ez denik —ikus adibidez Etxepare (2003: 419-420)—. Guk lan honetan darabiltzagun irizpideei dagokienez, bederen, ez dago ezberdintasunik.

datibo hunkituak direla eta, antzekoak dira euren emaitzak, komunztadurarik gabeak ez-gramatikaltzat jotzen baitituzte.¹⁹ Garrantzitsua deritzogu egile batzuk eta besteak alderdi honetan bat etortzeari.

Gainerakoan, nahiz eta hemen predikatu inakusatiboak diren gure aztergai nagusia, predikatu iragankorrek ere jabe datiboak erakutsiz gero, ez dugu espero datibo komunztadura urratzerik:

- (16) Bele zahar batzu hasiak dituk huna biltzen... badakik... gorputz zauritueri, belek lehenik begiak zizkiotek errotik ateratzen eta hesteak ipurtzulotik. (Larz *Idazl* IV, 403)

Joanategiren adibideak dakartzagu ondoren, lehenago erakutsitakoa berresteko bidea ematen digutenak. Jabetza ezinbesterenduzkoa adierazten duten datiboak emango ditugu lehenik, predikatu inakusatiboekin batera.

- (17) a. Eta orduan, jauzi zitzaizkon nigarrak san Polikarperi. (Jnn *SBi* 156)
b. Oraino ongi konbertitua etzen emakume bati, hil zitzaion bere haurra, sortu-eta zenbeit egunen buruan. (Jnn *SBi* 166)

Jabetza besterengarria adierazten du ondokoak:

- (18) Eliza baten egiten hari zirelarik itsas bazterrean, hargin bati erori zitzaion bere phalota urerat, giderra eskuan baratzen zitzaiolarik. (Jnn *SBen* 19)

Eta predikatu iragankorrak jasotzen dira azken adibide hauetan:

- (19) a. Ordu berean, Jainko Jaunak argitu ziozkaten arimako begiak artzain on hekiei. (Jnn *SBi* 13)
b. Jesus Jaunari berari ere hautsi zion bihotza haren ikusteak. (Jnn *SBi* 23)

Idazle batenak izan beste batenak izan, bat egiten dute jabe datibo guztiek komunztadurari dagokionez: ezinbestean zaintzen dute komunztadura. Hori ez da bakarrik gertatzen jabetza ezinbesterenduzkoa denean, besterengarria denean ere jokabide bera antzematen da. Are gehiago, predikatu inakusatiboan eta iragankorren artean ere, ez dago ezberdintasunik.

2.1.4. *Goi-datiboak* adjektibo / aditzondoa + izan *gisako predikatu konplexuetan*

Atal berezi bat eskaini nahi diegu predikatu konplexuei, ipar-ekialdeko testigantzetan ez ezik, euskara estandarreko predikatu konplexuak ere aztertuko ditugulako ondoren. Berez, predikatu konplexuetako batzuk —*laket izan*, *higuin izan*— ageri dira esperimantatzaileez dagoeneko eman ditugun adibideetako batean (10e). *Atsegin izan* edo *gaitzi izan* ezagunak gainera litezke. Alabaina, nolabait lexikaliza-

¹⁹ Hauexek dira jabe datiboak biltzen dituzten euren adibideak: a) *Aitari eskua hunki diot/*dut*; b) *Mahaiari banka kendu diot/*dut*, eta c) *Piarresi muntra ebatsi diot/*dut*. Baldin eta jabetza ezinbesterenduzkoa izateak eraginik balu komunztaduran, orduan (a,b) vs. (c) asimetria egotea espero liteke. Interes datiboan edo datibo hunkituei dagokienez, *Mireni esneak gaindi egin diot/*du* adibidea dakarte bi lanetan. Ikus baita Etxepare eta Oihartzabal (2008a,b,c) ere.

turiko predikatu konplexu hauezaz guztiez gain, badira eredu bertsuaz sortutako antzeko predikatuak, hots, adjektibo (edo izen)/adberbioaz eta *izan* aditz arinaz osaturik daudenak.

- (20) a. Amodioari deus ez zaio pizu, ez nekagarri; dezaken baino gehiagori da lo-tzen; ez dezakelako aitzakiarik ez du nehoiz, oro eginkizun baitauzka eta egingai. (Leon *Imit* III, 5, 4)
- b. Hitz hoién erraitea aski zaio aditzen dituenari eta errepikatzea atsegin zaio maite duenari. (Leon *Imit* III, 34, 1)
- c. Eta lan hori zonbat ere baitzait niri gaitzago, hanbatez da zure beso azkarrarentzat errexago. (Leon *Imit* III, 29, 2)
- d. Maiz jendeek laudagarri daukatena, niri osoki gaizki zait. (Leon *Imit* III, 46, 4)

Halako egituretan, datiboa nolabait gaineratu dela dirudi eta datibo hunkituen tankera hartzen zaio. Esperimentatzaile theta-rola garbiri erakusten du kasu batzuetan. Halako datiboek ezinbesteko komunztadura erakusten dutela dirudi.

Dударik gabe azterketa beregaina merezi dute halako predikatu konplexuek eta eztabaidagarria da goi-datiboak ote diren halakoetan ageri direnak eta ez behe-datiboak. Esate baterako, Rezacek (2008: 7 oin-oharra) behe-datibotzat hartuko lituzkeelakoan gaude, ez baititu *atsegin izan* eta *leial izan* bereizten, guk bereiziko genituzkeen bezala. Rezacek *Pertsona Kasuaren Muga (Person Case Constraint* ingelesez) darabil aztergai eta ohartarazten duenez, gaiari buruzko literaturan (Anagnostopoulou 2003 adibidez) esan izan da euskaraz inakusatibo datibodunek ez dutela halako murriztapenik. Jakina, Rezacek dioenez, inakusatibo datibodunen artean bi sail bereiziz gero, hots, datibo-absolutiboa eta absolutibo-datiboa, orduan berehala ohartuko gara *Pertsona Kasuaren Muga* erakusten duten adibide inakusatibo guztiak absolutibo-datibo sailekoak direla, adibidez, *berandu joan natzaio* bezalakoak. Salbuespen bakarra aurkitu du Rezacek honi dagokionez, *atsegin izan*, hain zuzen, baina itxurazko salbuespena baino ez da. Izan ere, *gustatu* ez bezala, zeinak murriztapena jasaten duen (**gustatzen natzaio*), *atsegin izan* predikatuak ez du murriztapena jasaten (*atsegin natzaio*) (Etxepare 2003). Gainerakoan, *gustatu* bezalakoxea da, kasuari, komunztadurari eta esanahiari dagokienez. Rezacen iritziz, beraz, datiboaz markatutako esperimentatzailea da adjektiboak hautatzen duena, eta hortaz, behe-datiboa dena, eta absolutiboa, berriz, *izan* aditzak berak hautatzen duena, absolutibo-datibo konfigurazioa itxuratuz. *Atsegin* bezalako adjektibotzat hartzen ditu ondoren *zordun*, *leial* edota *nazkagarri*. Xehetasun gehiago aurkituko ditu irakurleak Rezacen (2009) lanean. Ikusten denez, gurearen kontrako hipotesia da Rezacena: behe-datibotzat jotzen ditu, guk goi-datibotzat hartzen ditugunak. Ziur aski *Pertsona Kasuaren Muga*ren zein komunztaduraren eremuetatik aparteko irizpideak beharko ditugu, oinarritzeko egitura eta eratorritakoa zein ote diren erabakitzeke.

Orain labur aurkezten dugun gaira itzuliko gara 2.2.1 atalean, antzeko predikatuetan, bestelako jokabidea erakusten duten datiboak ikustearren eta hemen mintzagai izan ditugunei buruzko eztabaidarekin jarraitzeko.

2.2. Behe-datiboen hautazko komunztadura

Orain arte ikusi ditugun adibide guztiak ipar-ekialdeko hizkera eremukoak dira eta goi-datiboen ezinbesteko komunztadura erakusten dute. Jakina, hizkera eremu horretakoak ez diren irakurleei ez zaizkie harrigarriak irudituko, printzipioz edozein datiborekiko komunztadura zaintzea espero dutelako. Baina kontuan hartu behar da komunztadura hautazkoa duten hizkeretako testigantzak direla hauek, eta hautazkotasuna dagoen eremu horretan bertan antzeman daitekeela, hain zuzen ere, murriztapena. Atal honetan, bada, hautazko komunztaduraren lekukotasunak erakutsiko ditugu, baina oraingo honetan, hizkeretako datuak, euskara estandarrean dauden beste lekukotasun batzuekin konparatuko ditugu.

2.2.1. Behe-datibo mota batzuk

Lan honen hasieran erakutsi dugu hautazko komunztadura duten datiboen artean eman bezalako aditz iragankor datibodunen helburu datiboak daudela sarri askotan.²⁰ Eman aditzarekin batera aipa genitzake *erakatsi*, *erakutsi*, *erran*, *eskaini*, *galdatau*, *iharduki* eta *egin* bezalakoak —ikus Ortiz de Urbina (1995), Fernández, Ortiz de Urbina eta Landa (2010) edo Etxepare eta Oihartzabal (2008a,b,c) beste batzuen artean—. Larzabalen (1b) adibidea errepikaturik ikus daiteke (21b) gisa, egile beraren (21a) adibide komunztaduradun batekin batera:

- (21) a. Kartak emaiten dizkio Ganixi. “Inbido!” (Larz *Idazl* I, 335)
 b. Ez uste... baitezpada gorrieri emango dudala ene botza. (Larz *Idazl* II, 227)

Ondoko adibideak ere komunztaduraduna eta komunztaduragabea dira, hurrenez hurren.

- (22) a. Eta gure Aita loriosak eskerrak eman ziozkan Jainkoari, bere komentuko haurride guziekin. (Jnn *SBen* 57)
 b. Etzen hargatik bere etxean sartu; ordean, saldurik bere ontasun guziak, eman zuen dirua erromesei. (Jnn *SBi* 92)

Adibide hauetakoak bezalako datiboek helburu theta-rola izateaz gain, bizidun/gizakiak izaten dira (*Ganixi*, *gorrieri*, *Jainkoari*, *erromesei*). Helburu datiboak ager daitezke, orobat, mugimenduzko aditzekin, baina *joan* aditzarekin adibidez oso urriak dira hautazko datibo komunztaduraren agerraldiak.²¹ Hona hemen Arbelbiderenak:

²⁰ Lan honetan goi- eta behe-datiboen aurkakotasunari begiratu diogu ezinbesteko eta hautazko komunztadura azaltzeko. Komunztaduraren hautazkotasunean bestelako faktoreek ere eragiten dute, nahiz eta guk ez ditugun hemen aztertuko. Adibidez, komunztadura hautazkotasunaren eta datibo esplizitua- ren arteko harremanetarako, ikus Lafon (1951), Euskaltzaindia (1985) edo Ortiz de Urbina (1995); erreferentziasunerako, berriz, Etxepare eta Oihartzabal (2008d) edo Etxepare (2010a).

²¹ Ziur aski, mugimenduzko aditzen helburua baino gehiago, sarri askotan hunkitua den datiboa adierazten delako aditz honen bitartez. Adibidez Leonek *doa(z)ko* formez adierazten duena: *Gorputza badut maite, gorputzari doazkon zerak zaizkit maiz gogoratzen* (Leon *Imit* III, 48,6). Larzabalek ere *dohako*, *dohakio*, *dohakote* bezalakoak alde batera, komunztaduraz ematen ditu datibo hunkituak diruditenak (*Nik*, *gure ofizioari*, *goxamena baino larderia*, *hobeki joaki zaiola*, *iduritzen zait*. Larz *Idazl* IV) eta komunztadurarik gabe, berriz, mugimendu aditzen helburu bizidunak (*Banoa Calvori* Larz *Idazl* IV).

- (23) a. Aita Zuki berari joan zitzaion. (Arb *Bok* 181)
 b. Aita Zuki berari doha. (Arb *Bok* 181)

Xehetasun handiko deskribapenak egin dira lehenagoko lan batzuetan datibo komunztadura galeraz, eta interesa duen irakurleak lan horietara jo dezake berriro (Etxepare eta Oihartzabal 2008a,b,c,d, 2009, 2010, Etxepare 2010a,b, Fernández eta Landa 2008, Fernández, Ortiz de Urbina eta Landa 2010). Hemen, deskribapen horietan, diferentziak diferentzia, zehaztu diren datibo moten erakusgarri batzuk baino ez ditugu gogora ekarriko, ondoko 2.2.2. atalean, predikatu konplexuetako datiboetara jotzeko. Guztiak dira, izatez, behe-datiboak:

I. Aspektu datiboak (ari izan, bermatu, eman, hasi, jo, lotu):

- (24) a. Azkenean, lothu zitzaion bideari, harturik berekin bere emaztea. (Lg I 237)
 b. Eta bi gazteak lothu ziren bideari. (Zerb *IxtS* 61)

II. Datibo/postposizio alternantziadun aditzen datiboak (fidatu, ohartu, urrikaldu):

- (25) a. Ene beharretan eziñ bertze nihori fida nakioke zuri baizen. (Ch III 59)
 b. Etzieztela fida amodioari! (ChantP 198)

III. Datibo osagarri bitxiak (begiratu, behatu, jarraiki, jazarri):

- (26) a. Gaixtaginak zitzaizkon / Jesusi jazarri. (Zby RIEV 1908: 208)
 b. Zueri zer-nahi gisetarat jazarriko dena Niri jazarriko da! (Zerb *IxtS* Io 15, 20)

Goi-datiboetan erakutsi duguna ez bezalako jokabidea daukate datibo hauek guztiek: datibo komunztadura ez dute nahitaez zaintzen eta horrek ez du ez-gramatikal-tasunik sortzen. Behe-datiboak dira, beraz, hauek guztiak.

Deskribapenaz haratagoko ekarpen teorikoa egin dute Etxeparek eta Oihartzabalek (2008a,b,c,d, 2009 eta 2010) behe-datibo hauen komunztadura galerari dagokionez, 1.4 atalean dagoeneko esan dugun bezala. Gogoratu leku datiboak Ptzat hartzen dituztela egile hauek, datibo hori bestelako postposizioekin parekatuz, adlatiboekin adibidez. Ptzat hartzen dituzten leku datiboen artean, besteak beste, mugimenduzko aditzetako helburuak daude. Adibidez, *bidera abiatu da* eta *bideari abiatu da* perpausetan, adlatiboa dugu batetik eta bestetik leku datiboa. Etxeparek eta Oihartzabalek (2009) azaltzen dutenez, adlatiboa aukeratuz gero, *abiatu* predikatuak gaia leku fisiko batera, hots, bidera daraman mugimendua adierazten du; datiboarekin, aldiz, predikatu berak mugimendua adierazten du, baina bidea, kasu honetan, ez da helmuga, unean-unean ibiltzen den espazio tarte baina. Ibilbide hesitugabea²² adierazten du leku datiboak. *Abiatu* bezalako mugimenduzko aditze-

²² Etxepare eta Oihartzabal (2008d) lanean ibilbide hesitugabea deritzote; (2009) lanean, berriz, ibilbide *mugatugabea*.

kin ez ezik, jarrera aldaketa aditzekin (*Ederrak idekitzen du gogoa egiari* Soeg 150), konparaketa aditzekin (*Nor da jainkoari konpara daitekenik* Etcheb FE 134), lotura aditzekin (*Iragana josi nahi zuen zetorrenari* Larz *Idazl* VII 128) eta egoera aditzekin (*Fida zaitztez eni*) ageri da leku datibo hau. Goian aipatu dugun *fidatu* aditza ageri da hemen, ikusten denez. Etxeparek eta Oihartzabalek diote *fidatu* bezalako aditz estatiboek egoera psikologikoak adierazten dituztela, eta datiboak egoera psikologiko horren jomuga. Ondoren aipatuko ditugun *erne egon* edo *aiher egonlizan* predikatu konplexuak ere *fidatu* bezalakoak lirakeke honi dagokionez, egile hauen iritziz. Gainerakoan, atelikoak diren aspektu aditzetara (*ari izan, bermatu...*) eta iharduera aditzetara (*iharduki, jo, pentsatu*) ere zabaltzen dute euren analisia. Ikusten denez, Ptzat hartzen diren datiboen analisiak askotariko aditzak biltzen eta azaltzen ditu.

2.2.2. Behe-datiboak aiher egon gisako predikatu konplexuetan

Predikatu konplexuen berri laburra eman dugu 2.1.4 atalean, eta orain ere predikatu konplexuekin segitu nahi dugu lanean. Predikatu horietako batzuk *egon* aditz arinaz osaturik daude eta berarekin batera beste osagai bat erakusten dute: *aiher egon, beha egon, erne egon, so egon* bezalakoek ari gara. Halakoetan, datibo osagarri bat egoten da, eta normalean ez du komunztadurarik eragiten aditz laguntzailean. Adibidez, Leonek komunztadurarik gabe ematen ditu halako datibo guztiak:²³

- (27) a. Etsaiek inguratua zira, eskuin eta ezker zuri aiher daude. (Leon *Imit* III, 35, 1)
- b. Gudukatzeari erne zaude beraz, garaitu nahi baduzu. (Leon *Imit* III, 19, 4)
- c. Hola deusek ezin inharrosia da eta den bezala dagoke, hoinbertze gertakarien erdian niri so dagola, xedea laño. (Leon *Imit* III, 33, 1)

Alabaina, batzuetan, bietara aurki daiteke predikatu bera, hots, datibo komunztadurarik gabe zein komunztadurarekin, Joanategiren adibide hauetan bezala:

- (28) a. Apezpiku sainduak erran zioten orduan: “Zuen haur benedizonezko huni aingeruak egotu zaizko begira atseginekin eta amodiorekin, bere so-regunean”. (Jnn *SBi* 69)
- b. Odilon ere eman zen haste-hastetik eta hain gogo onez berthutearen praktikatzen, non, handik lau urtheren buruko, fraiderik hoberenak begira baitzagozin haren su sainduari. (Jnn *SBi* 52)

Etxepare eta Oihartzabalen (2009) ustez, 2.2.1 atalaren amaieran esan dugun bezala, egoera psikologikoak adierazten dituzten predikatu estatiboak dira hauetatik batzuk (*aiher egon, erne egon*), bederen, eta datiboak egoera psikologiko horren jomuga

²³ Bere garrantzia izan lezake honek, 2.1.4 atalean ikusi dugunez, *adjektiboladitzzondoa eta izan* gisako predikatuen kasuan, hain zuzen, kontrako jokabidea erakusten baitu Leonek: datibo gehien-gehienek komunztadura egiten dute. Oso litekeena da, beraz, *izan* eta *egon* aditz arinen artean diferentziak egotea, eta ez bakar-bakarrik predikatu konplexuarekin batera ageri diren datiboen artean. Itzuliko gara berehala gai honetara.

adierazten du. Bi egileek (27b) bezalako adibideak dakartzate, hots, nominalizazio-dunak (*gudukatzeari erne*), eta ez dakigu euren hipotesia zabalduko ote luketen bes-telako kasuetara, (27a,c) bezalakoetara adibidez. Ez dakigu, ezta, nola azalduko ote luketen ipar-ekialdeko hizkeretatik kanpo, predikatu konplexu berberetan aurki dai-tezkeen antzeko egitura komunztaduradun eta komunztadurarik gabeak:

- (29) a. Jon (zuri)²⁴ begira egon zaizu
 b. Jon zuri begira egon da
- (30) a. Jon berriari adi egon zaio
 b. Jon berriari adi egon da

Ikusten denez, estandarrean eta baita hego-mendebaldeko hizkeretan ere datibo komunztaduraren hautazkotasuna dago, eta ikusi ditugun bestelako adibideetan ez bezala, komunztadurarik ez agertzeak ez du ez-gramatikaltasunik sortzen. Adibidez, *ez uste... baitezpada gorrieri emango dudala ene botza* perpausa ez-gramatikala da ipar-ekialdeko hizkeretatik kanpo; zeresanik ez, *bideari abiatu da* bezalako leku da-tiboak biltzen dituzten perpausak. Lehen egitura PSduna dela pentsa genezake eta bere ordain komunztaduraduna osagarri bikoitzeko egitura —bi egituren arteko ha-rremanen inguruko eztabaida alde batera utziz—. Bigarren kasuan, leku datiboare-nean, ibilbide hesitugabea adierazten duen P bat dugula esan genezake, Etxepare eta Oihartzabalen hipotesia geure eginez. Aldiz, predikatu konplexuak ageri diren *Jon zuri begira egon da* bezalako perpausak gramatikalak dira, oro har, euskaraz eta ge-roago erakutsiko dugunez, ñabardurak ñabardura, ez dute hizkera murriztapenik. Kasu hauetan, bestalde, komunztaduragabezia ezin diogu egotzi ez egitura PSduna-ren eta osagarri bikoitzeko egituraren arteko txandakatzeari, ez, ustez, ibilbide hesitu-gabea adierazten duen P bat izateari. Kontua da, beraz, erabakitzea kasu hauetan zeri zor zaion datibo komunztaduraren hautazkotasuna.

Guk lehenago ere esan izan dugu halakoetan dagoen hautazkotasuna ez dela, itxura guztien arabera, datibo komunztadura galera aldagai sintaktikoaren ondorioz-koa (edo ez halabarrez). Hemen, badirudi hizkuntzan orokorturik dagoen meka-nismo baten ondorioz sortzen dela hautazko komunztadura, beharbada ipar-ekial-deko hizkeretako hautazko datibo komunztaduratik bereizi behar dena. Izan ere, intuitiboki uler dadin, bi gune sintaktikotan irudikatzen dugu datiboa halakoetan: a) *adi*, *begira* eta abar buru duten predikatu sintagma baten barruan, edo b) sintagma horretatik kanpo atera eta Inflexioaren eremuraino, gora eramana. Lehen kasuan, da-tiboak ez du komunztadurarik eragingo adizkian; bigarren kasuan, berriz, bai. Hor-taz, datiboaren *igoerak* dakar komunztadura eragitea, eta datiboaren igoerarik ezak komunztadurarik ez eragitea. Igoera jasan dezaketen datiboak direnez, *igoera dati-boak* deitu diegu halakoei.

Azken xehetasunetaraino heltzea zaila da, baina predikazioa *izan* aditzari esker osatzen denean ere aurki daiteke hautazkotasuna ipar-ekialdeko hizkeren eremuan, adibidez, *aiher egon ez ezik*, *aiher izan* ere badago, edo *fidel*, *leial egon ez ezik*, *fidel*,

²⁴ Hiztunek askozaz ere naturalagoak deritzete halako egiturei ageriko pertsona izenordainik ez da-goenean. Inoiz arakatu beharko ditugu ageriko pertsona izenordainaren eta datibo komunztaduraren ar-teko harremanak. Momentuz ez dugu gaia hemen erabiliko.

leial izan ere badaude, eta jokabidea, oro har, antzekoa da komunztadurari dagokionez.

- (31) a. Muthiko txarrak aiher baitzitzaizkon azkarki, gibeledo beribilaren jabea ohartzen niz ari dela bereari athe guzien hesten gakoz. (JE *Ber* 21)
 b. Bertzeer aiher da, edo bederen ez ikusiarena egiten deie. (JE *Bur* 55)

Jakina, adibide hauetan datibo komunztadura hautazkotasunik badago, printzipioz pentsatzekoa da *aiher*, *fidel*, *leial* bezalako adjektiboek hautatzen dituzten datiboak, 2.1.4 atalean ikusi ditugunak ez bezalakoak direla. Atal horretako (20a,c) adibideak, (32)-n ikus daitezke errepikaturik, aurrez aurre izan ditzagun.

- (32) a. Amodioari deus ez zaio pizu, ez nekagarri; dezaken baino gehiagori da lo-tzen; ez dezakelako aitzakiarik ez du nehoiz, oro eginkizun baitauzka eta egingai. (Leon *Imit* III, 5, 4)
 b. Eta lan hori zonbat ere baitzait niri gaitzago, hanbatez da zure beso azkarrentzat errexago. (Leon *Imit* III, 29, 2)

Benetan diferenteak dira *pizu*, *nekagarri*, *gaitz* batetik eta bestetik *aiher*, *fidel* edo *leial*? Komunztaduraren irizpidez gain, bestela ere nolako jokabide sintaktikoa duten aztertu beharko genuke galderari erantzuteko.²⁵ Gogoratu hizkuntzalari batzuen iritziz, ez dagoela printzipioz diferentziarik *atsegin* eta *leial* adjektiboen artean, Pertsona Kasuaren Mugak erakusten duenez —ikus Rezacen (2008) aipamena 2.2.1. atalean—. Eztabaida, beraz, egon badago. Guk ez ditugu hemen pare bat berezitasun sintaktiko posible baino aipatuko, batez ere irakurleari erakusteko zein izan litekeen adjektibo goi- eta behe-datibodunen jokabide berezitua, baldin eta diferente jokatuko balute. Adibidez, *aiher*, *fidel*, *leial*, bietara eman daitezke, hots, *egon* zein *izan* aditz arinekin, baina *pizu*, *nekagarri*, *gaitz* eta abar bakarrik aurki daitezke *izan* aditz arinarekin batera. Kontuan hartu behar dugu euskaraz, oro har, *izaki mailako predikatuetako* kopula *izan* dela eta *egoera mailako predikatuetakoa*,²⁶ printzipioz, *egon*. Hortaz, oso litekeena da banaketa honetatik joaz, diferentzia esanguratsu bat edo beste aurkitzea adjektibo hauen artean. Esaterako, *egoera mailako predikatuekin* eta *egon* kopularekin ez dugu goi-datiborik aurkitzea espero.

Bestalde, bi datiboko egitura batzuetan, bi goi-datibo batera agertuz gero, perpaus ez-gramatikal bat izatea espero dugu; goi- eta behe-datiboak biltzen dituzten itxura bereko egiturak, berriz, gramatikalak izan daitezkeela uste dugu, oso mugako kasuak izan arren.

- (33) a. ***Niri entrenamendua [e Joni atsegina iruditzen zait]²⁷
 b. Niri Jon [hizkuntzalari leiala] iruditzen zait

²⁵ Eta argumentazio zirkularretan ez erortzeko: goi-datiboak dira komunztadura zaintzen dutelako, eta komunztadura zaintzen dutenez, goi-datiboak dira; edo alderantziz, behe-datiboak dira komunztadurarik zaintzen ez dutelako, eta komunztadurarik zaintzen ez dutenez, behe-datiboak dira.

²⁶ *Individual level predicates* eta *stage level predicates*, hurrenez hurren, ingelesez. Izaki mailako predikatuek ditugunean, subjektutik predikatzen den ezaugarria berezkoa du izakiak eta bere izate osoan zehar egia da, adibidez: *Jon ederra da* (orain eta beti). *Jon haserre dago* diogunean, aldiz, Jonek ez du zertan haserre egon behar ez bihar, ez etzi eta abar. *Haserre* egoera mailako predikatua da.

²⁷ Albizuk antzeko beste perpaus bat eskaini digu, bere ustez gramatikala dena: *Niri Mikel Joni atsegin iruditzen zait*, baina gure ustez, bestea bezain ez-gramatikala da. Zalantzak sortzen dizkigu, ordea,

(33a) adibidean, *niri* esperimentatzailea da *iruditu* predikatuaren goi-datiboa; *Joni* agertzeak perpaus okerra sortzen du, *atsegin* predikatuak jaso dezakeen datibo bakarra *niri* esperimentatzailearen erreferentziakidea izan behar delako nahitaez. Konparatu (33a) adibide okerra, *niri entrenamendua atsegina iruditzen zait* perpaus gramatikalarekin. Albizuk iradoki digunez, gainera, kasurik gabeko gune batean dagoen DS da *Joni* eta horrek ez-gramatikaltasuna sortzen du. Aldiz, (33b) adibidea gramatikala da. Bi datibo diferente biltzen ditu, bata *niri* goi-datiboa eta bestea *hizkuntzari* behe-datiboa, edo nahiago bada, bata DS eta PS bestea.²⁸

Hauek xehetasunez aztertu beharreko eremu sintaktikoak baino ez dira, adjektibo-en jokabidea ulertzeko eta datibo komunztaduraren gaia testuinguru orokorrago batean kokatzeko. Eremu hauetako datuak hizkera jakinetan ez ezik, hizkuntzan ere nolakoak diren ikusi beharko litzateke, ez baitago halako predikatuari buruzko azterketa zehatz eta sakonik.

Hizkeretara itzuliz, ez dirudi estandarrean eta hego-mendebaldeko hizkeretan, *izan*-dun predikatu konplexuetan datibo komunztadura hautazkoa denik, *egon* aditz arinarekin sortuak diren predikatu konplexuetan ez bezala, (29) eta (30) adibideetan ikusi dugunaren haritik. Dena den, adi egon beharra dago, guk ezusteko bat edo beste hartu dugulako:

- (34) a. Liburuari fidelagoak izan dira. (Gotzon Argote, *Berria* 2011-02-17)²⁹
 b. Liburuari fidelagoak izan zaizkio

Ezustekoa diogu ez berez datibo komunztadurarik aurkitu ez dugulako printzipioz espero ez dugun datibo motarekin, hots, behe-datiboarekin, ezpada datibo komunztadurarik eza espero ez dugun hizkeran, estandarrean, aurkitu dugulako.

3. Euskara estandarreko beste lekukotasun batzuk

Predikatu konplexuen azterketak ipar-ekialdeko hizkeretara begira ez ezik, gainerako hizkeretara begira ere jarri gaitu, eta ikusi dugunez, *egon* aditz arinaz osatzen

bere ordain postposiziodunak: *Niri Mikel Jonekin atsegin iruditzen zait*. Albizuren ustea okerretara interpretatu ez badugu, behintzat, *atsegin izan*-ek bi aukerak eskaintzen ditu bere iritziz. Gure ustez, aldiz, lehena bederen ez-gramatikala da. Rezacen hipotesia, bestalde, zuzena balitz, oso litekeena da perpaus hori bere ustez gramatikala izatea.

²⁸ Orobat, erabaki beharko da zein estatus ote duten ondoko predikazioetako datiboek ere: *Jatia gizonari beharrezko da* (Gèze 1873: 26) edo *Herio terrible bovi, izigarri da mundu guzietan handier, eta xipier, iustoei, eta iniustoei* (Tt *Onsa* 147) (Fernández eta Landa 2008). Halako perpausak ez dira gramatikalak ipar-ekialdeko hizkeren eremutik aparte. Ikusi beharko litzateke, beraz, nolako iritziak dituzten ipar-ekialdeko hiztunek (33) eta (34) bezalako egiturez, *beharrezko*, *izigarri* eta antzeko komunztadura hautazkotasuna erakusten duten adjektiboekin batera. Albizuk ohartarazten didanez, ez dirudi esanahi aldetik, behintzat, *atsegin*, *pizu* eta abarretatik asko bereizten direnik. Baldin eta *atsegin* eta abarren parekoak balira, orduan, birpentsatu beharko litzateke azken predikatu hauetako datiboak benetan goi-datiboak diren ala ez. Eztabaida, ikusten denez, bat bera da.

²⁹ Gontzal Agotek Joel eta Ethan Coen anaien *True Grit* western filmaren inguruan egindago kritika. Gotzon Agoteri eskerrak eman nahi dizkiogu bere hizkeraren nondik norakoez eman dizkigun xehetasunengatik. Halako agerraldiek zerikusia izan dezakete egilearen idiolektorekin edo idazteko baliabide estilistikoekin, ez, aldiz, euskalki eremu jakin batekin. Irantzu Epelderren iritziz, gaztelaniaren kalko zuzena izan liteke hau (*Han sido más fieles al libro*).

direnak, bederen, hizkuntzan orokorturik dagoen mekanismo bati esker sortzen dira dirudi. Gure lanari amaiera emateko, datibo komunztaduraren hautazkotasuna erakusten duten beste lekukotasun batzuk aipatu nahi genituzke labur. Lekukotasun horiek euskara estandarretik jasoko ditugu, lanean zehar aztertu ditugun adibide gehien-gehienak ez bezala. Lekukotasun hauek garrantzitsuak dira iruditzen zaigu bi arrazoi nagusirengatik: batetik datibo komunztadura estandarrean ere hautazkoa izan daitekeela erakusten dutelako, eta bestetik hautazkotasunak ipar-ekialdeko hizkeretan eta estandarrean izari diferentekak dituen arren, muga bat bera duelako: goi-datiboek ez dute datibo komunztadura inola ere galtzerik eta behe-datiboak dira hautazkotasunari bidea ematen diotenak.

3.1. Datiboak *ari izan* eta beste aspektu perifrasi batzuetan

Estandarrean dagoen datibo komunztadura hautazkotasuna *ari izan* eta *hasi* edo *ibili* aditzeko aspektu perifrasi batzuetan aurki daiteke (Ortiz de Urbina 2003a: 288). Hualde eta Ortiz de Urbina (1987) lanaz geroztik *ari* aditzat hartzen da, beste perifrasi batzuetan ageri diren *egon* edo *ibili* aditzak bezala.³⁰ *Ari* aditzak *-(i)zen* formako perpaus jokatuagabe bat hautatzen du eta perpaus jokatuagabe horretako aditzak, bere aldetik, datibo bat izan dezake. Bada, kasu horietan, datibo komunztadura hautazkoa da —ikus Ortiz de Urbina (2003) ez ezik, Rezac (2009) ere—.

- (35) a. Jon amari berria ematen ari zaio
 b. Jon amari berria ematen ari da
- (36) a. Jon Garaziri hurbiltzen ari zaio
 b. Jon Garaziri hurbiltzen ari da

Antzeko lekukotasunak erakusten dizkigute *ibili* eta *hasi* aditzetako egiturek³¹ (ikus Ortiz de Urbina 2003: 292, *ibili* aditzerako):

- (37) a. Jon jendeari laguntza eskatzen ibili/hasi zaio
 b. Jon jendeari laguntza eskatzen ibili/hasi da

Berregituraketa hauetan ageri diren datiboak mendeko perpaus jokatuagabean dagoen aditzaren helburu datiboak dira, batean iragaite aditzen, hots, *eman* eta *eskatu* aditzen helburuak eta bestetik mugimendu aditz batena, *hurbildu* aditzarena. Kasu guztietan, beraz, datiboak behe-datiboak dira, eta horiek dira, hain zuzen ere, hau-

³⁰ *Ari izan* berregituraketa gisa aztertu duten lanetarako, ikus baita Laka (2004, 2006) beste batzuen artean.

³¹ *Egon* aditzak ere antzeko jokabidea duelakoan gaude, baina xehetasunez aztertu beharra dago. Adibidez, zalantzak ditugu *Aholkua Mikeli ematen dagokio* (Ortiz de Urbina 2003a: 291) perpausaren gramatikaltasunaz —adibidearen iturria ez da aipatzen—; aldiz, gramatikalak eta ohikoak dira Axularren *Galdez nagotzue* bezalakoak (Ortiz de Urbina 2003a: 291). Sarasolak buruz buru diosku oso arrotza egiten zaiola lehen adibidea eta ez duela uste literatur tradizioan halakorik dagoenik; bigarren adibidearen testigantzak, berriz, erraz aurki daitezke literaturan, bere iritziz. Gainerakoan, ez genuke esango Axularrena bezalako aukera lagun arteko hizkerakoa denik (vs. Ortiz de Urbina). Aipatu ditugun aditzez gain, *aritu* aditzak ere antzeko komunztadura hautazkotasuna du (Ortiz de Urbina 2003: 288).

tazkotasun horretarako aukera ematen diguten datibo bakarrak. Izan ere, egitura berberetan goi-datiboak izanez gero, orduan ez-gramatikalak dira datibo komunztadura zaintzen ez duten perpausak, hala nola, esperimentatzaileak edo datibo hunkituak erakusten dituzten ondokoak, (35) eta (36), hurrenez hurren:

- (38) a. Joni etorria damutzen hasi zaio
b. *Joni etorria damutzen hasi da

- (39) a. Joni hori gogor egiten hasi zaio
b. *Joni hori gogor egiten hasi da

Jabe datiboak izanez gero, gauza bera gertatzen da: datibo komunztaduradunak gramatikalak dira eta datibo komunztadurarik gabeak, aldiz, okerrak.

- (40) a. Joni aurpegia argitzen ari zaio
b. *Joni aurpegia argitzen ari da

- (41) a. Mendizaleari hatzamarrak izozten hasi zaizkio
b. *Mendizaleari hatzamarrak izozten hasi dira

Lan honen mugak soberan gaudituko genituzke, egitura honetan ageri den datibo komunztaduraren hautazkotasuna teorikoki azaldu nahi bagenu, eta bide horretan ere pausua egin behar ditugu azalpen oso bat eman aurretik. Hemen, lan osoan zehar bezala, goi- eta behe-datiboen aurkakotasuna da beste behin azpimarratu nahi duguna, kasu honetan datuak ipar-ekialdeko hizkeretakoak izan beharrean, estandarrekoak izan arren. Albizuk ohartarazten digunez, eztabaidaren ildo nagusia datiboaren jatorriko gunea zein den erabakitzean datza, eta horri dagokionez, kontrakoak dirudite Ortiz de Urbinaen hipotesiak (2003: 287-289 orrialdeak bereziki) eta Rezacenak (2009): lehenak *ari-ri* egozten dio datiboaren jatorria; bigarrenak, berriz, mendeko predikatuari berari. Hipotesi zuzena bata izan, bestea izan, ezinbesteko komunztadura erakusten duten datiboetarako lekua izan beharko du, eta ez soilik hautazko komunztaduradun behe-datiboetarako.

4. Datuak tauletan laburbildurik

Lehen taula honetan laburbildurik ageri dira orain arte eman ditugun datibo mota guztiak, ezker-zutabeko eremuei dagokienez, hots, ipar-ekialdeko hizkeren hautazko komunztadurari dagokionez eta estandarraren barruko hautazkotasunari dagokionez:

1. taula

Eremua	Goi-datiboak			Behe-datiboak
	Esperimentatzaileak	Datibo hunkituak	Jabe datiboak	Helburuak eta beste
Ipar-ekialdeko hizkerak	*	*	*	√
Euskara estandarra	*	*	*	√

Bigarren taulak, predikatu konplexuei dagozkien datuak jasotzen ditu eremu berberetan:

2. taula

Eremua	Goi-datiboak	Behe-datiboak	
	<i>-(r)i neka^{garri} (izan)</i>	<i>-(r)i leial (izan)</i>	<i>-(r)i begira (egon)</i>
Ipar-ekialdeko hizkerak	*	√	√
Euskara estandarra	*	√/*	√

5. Ondorioak

Lan honetan erakutsi dugunez, datibo komunztadura galerak aukera ematen digu goi- eta behe-datiboak bereizteko. Goi-datiboek halabeharrez egiten dute komunztadura baita behe-datiboek komunztadura egiten ez duten hizkera eremuan ere, hots, ipar-ekialdeko hizkeretan. Gainerakoan, *adjektibo/aditzondo* + *egon* gisako predikatu konplexuetan zein *ari izan* bezalako aspektu perifrasieta ere, hautazko datibo komunztadura dago euskara estandarrean. Halako egituretan, goi- eta behe-datiboaren arteko aurkakotasun bera antzematen da, goi-datiboek ez baitute hautazko komunztadurarik. Datibo-Komunztaduraren Murriztapenak sortzen du aurkakotasuna.

Aipamenak

- Albizu, Pablo, 1997, *The Syntax of Person Agreement*. doktorego tesia, University of Southern California.
- , 1998, «Generalized Person-Case Constraint: A Case for a Syntax-Driven Inflectional Morphology», in M. Uribe-Etxebarria & A. Mendikoetxea (arg.), *Theoretical Issues on the Morphology-Syntax Interface*. ASJUren gehigarriak XL. Donostia: Gipuzkoako Foru Aldundia & UPV/EHU. 1-33.
- , 2001, «Datibo sintagmen izaera sintaktikoaren inguruan», in B. Fernández & P. Albizu (arg.), *Kasu eta komunztaduraren gainean. On case and agreement*. Bilbo: UPV/EHU. 49-63.
- , 2009, «Construcciones inacusativas con dativos posesivos y dativos de interés en vasco: un análisis derivacionalista», *Seminario de Lingüística teórica*. Madrid: CSIC.
- , 2011, «Microvariación en las construcciones inacusativas de dativo posesivo del euskera», *Wedisy's Second Workshop on Syntactic Variation*. Universitat de Barcelona. Otsailak, 17-18.
- & Beatriz Fernández, 2006, «Licit and illicit ERG-DAT pairings», in B. Fernández & I. Laka (arg.), *Andolin gogoan. Essays in honour of Professor Eguzkitza*. Bilbo: UPV/EHU. 69-96.
- & Susana Huidobro, 2011, «Ethical datives in Basque», eskuizkribua, UPV/EHU & Stony Brook.
- Anagnostopoulou, Elena, 2003, *The syntax of ditransitives. Evidence from clitics*. Berlin eta New York: Mouton de Gruyter.
- Arregi, Eurídice, 2003, «On Dative Alternations in Basque», eskuizkribua, UPV/EHU.

- & Javier Ormazabal, 2003, «Aditz ditransitiboen barne-egitura», in J. M. Makazaga & B. Oihartzabal (arg.), *Euskal gramatikari buruzko eta literaturari buruzko ikerketak XXI. mendearen atarian. Gramatika gaiak*. Iker-14 (I). Bilbo: Euskaltzaindia. 119-136.
- Artiagoitia, Xabier, 2000, *Hatsarreak eta parametroak lantzen*. Vitoria-Gasteiz: UPV/EHU eta Arabako Foru Aldundia.
- Baker, Mark, 1988, *Incorporation: A theory of grammatical function changing*. Chicago: University of Chicago Press.
- Barss, A. & H. Lasnik, 1986, «A note on anaphora and double objects». *Linguistic Inquiry* 17. 347-354.
- Cuervo, María Cristina, 2003, *Datives at large*. doktorego tesia, Cambridge (Mass.): MIT.
- Eldordieta, Arantzazu, 2001, *Verb Movement and Constituent Permutation in Basque*. Utrecht: LOT.
- Etxepare, Ricardo, 2003, «Valency and argument structure in the Basque Verb», in J. I. Hualde & J. Ortiz de Urbina (eds.), *A grammar of Basque*. Berlin: Mouton de Gruyter. 363-425.
- , 2010a, «Contact and change in a restrictive theory of parameters», *Linguistic variation in the Minimalist Framework*, UAB, urtarrilak 14-15.
- , 2010b, «Tracking variation in datives in north eastern Basque dialects», *4th European Dialect Syntax Meeting. Variation in datives: a micro-comparative perspective*. Donostia, ekainak 21-23.
- & Beñat Oihartzabal, 2008a, «Dative structures in standard and north-eastern Basque», *Licensing conditions at the interface. International Encounter at the Summer Courses of the University of the Basque Country*. XXVI Uda-ikastaroak, Donostia, ekainak 23-24.
- & —, 2008b, «Locational datives and dative agreement in the Eastern Dialects of Basque», *European Dialect Syntax Meeting III*, Venezia, irailak 18-21.
- & —, 2008c, «Leku-datiboa ekialdeko zenbait hizkeratan», *Aldaketak, aldaerak, bariazioak euskarari eta euskal testugintzan*, IKER, Baiona, abenduak 12-13.
- & —, 2008d, «Bi datibo egitura ifar-ekialdeko zenbait hizkeratan», *Lapurdum* [inprimatzen].
- & —, 2009, «Datiboa ipar-ekialdeko zenbait hizkeratan», IKER, apirilak 25.
- & —, 2010, «Datives and adpositions in North-Eastern Basque», in Beatriz Fernández & Ricardo Etxepare (arg.), *Variation in datives: a micro-comparative perspective*. Oxford University Press [prestatzen].
- Euskaltzaindia, 1985, *Euskal Gramatika: Lehen Urratsak I*. Iruñea: Institución Príncipe de Viana eta Euskaltzaindia. [Birrarg.: Euskaltzaindia. 1991].
- Fernández, Beatriz, 1997, *Egiturazko kasuaren erkaketa euskaraz*. Bilbo: UPV/EHU.
- , 2007, «High and low datives in Basque bivalent constructions», eskuizkribua, Rutgers.
- , 2011a, «High and low. The Basque cartography of datives and the Dative/Agreement Constraint», eskuizkribua, UPV/EHU.
- , 2011b, «Evidencia dialectal y pan-dialectal a favor de la distinción entre dativos altos y bajos», *Wedisy's Second Workshop on Syntactic Variation*. Universitat de Barcelona, otsailak 17-18.
- , 2011c, «Sintaxiak euskalkietatik ikas dezakeenaz: datiboen euskal kartografia adibide», *Euskalkien jatorria eta bilakaera*. UPV/EHUko XXX. Uda Ikastaroak. XXIII Europar Ikastaroak. Donostia, ekainak 30-uztailak 1.
- , 2011d, «Goi-datiboak eta are goragokoak: jabe datiboak eta datibo hunkituak vs. datibo etikoak», *Gogoia* [inprimatzen].
- , 2011e, «Datibo ez-muinekoak: jabe datiboen sintaxiaz», eskuizkribua, UPV/EHU.
- & Josu Landa, 2008, «Datibo komunztadura beti zaindu, inoiz zaindu ez eta batzuetan baino zaintzen ez denean. Hiru ahoko aldagaia, datu iturri bi, eta erreminta bat: Corsintax», *Lapurdum* [inprimatzen].

- & Jon Ortiz de Urbina, 2010, *Datiboa biztegian*. Bilbo: UPV/EHU-ko Argitalpen Zerbitzua.
- , — & Josu Landa, 2009, «Datibo komuntaduraren gakoetz», in R. Etxepare, R. Gómez & J. A. Lakarra (arg.), *Beñat Oihartzabali gorazarre*. *ASJU* XLIII: 1-2. 352-380.
- & Ibon Sarasola, 2010, «*Marinelei abisua*: izen ondoko datibo sintagmak izenburuen sintaxian», *Lapurdum* [inprimatzen].
- Gèze, Louis, 1873, *Éléments de grammaire basque. Dialecte souletin. Suivis d'un vocabulaire basque-français & français-basque*. Baiona: Imprimerie de Veuve Lamaignère [Birrarg.: 1979. Donostia: Hordago.]
- Harley, Heidi, 2002, «Possession and the double object construction», *Yearbook of Linguistic Variation* 2. 29-68. Amsterdam: John Benjamins.
- Hualde, José Ignacio, 1986, «Case-assignment in Basque». *ASJU* XXII. 313-330.
- & Jon Ortiz de Urbina, 1987, «Restructuring with ARI». *ASJU* XXI, 425-452.
- Jouitteau, Mélanie & Milan Rezac, 2007, «The French ethical dative, 13 syntactic tests.» *Bucharest Working Papers in Linguistics*, IX (1). 97-108.
- Lafon, René, 1951, «La langue de Bernard Dechepare». *Boletín de la Sociedad Vascongada de los Amigos del País* 7, 309-338.
- Laka, Itziar, 2004, «Ari progresiboaz: euskararen kasu markak», in Pablo Albizu & Beatriz Fernández (arg.), *Euskal gramatika XXI. mendearen atarian: arazo zaharrak, azterbide berriak*. UPV/EHU & Arabako Foru Aldundia. 113-132.
- , 2006, «Deriving split ergativity in the progressive: The case of Basque», in Alana Johns, Diane Massam & Juvenal Ndayiragije (ed.), *Ergativity: Emerging issues*. Dordrecht: Springer. 173-196.
- Larson, Richard, K., 1988, «On the double object constructions», *Linguistic Inquiry* 19. 335-391.
- Levin, Beth & Malka Rappaport, 2008, «The English dative alternation: The case for verb sensitivity», *Journal of Linguistics* 44. 129-167.
- Montoya, Estibaliz, 1998, «Objektu bikoitzeko egiturak euskaraz», eskuizkribua, UPV/EHU.
- Oehrle, Richard T., 1976, *The grammatical status of the English dative alternation*. doktorego tesia. Cambridge (Mass.): MIT.
- Ormazabal, Javier, 2000, «A conspiracy theory of case and agreement», in R. Martin *et alia* (arg.), *Step by step. Essays on minimalist syntax in honor of Howard Lasnik*. Cambridge (Mass.): MIT Press. 235-260.
- & Juan Romero, 1998, «On the syntactic nature of the me-lui and the Person-Case Constraint». *ASJU* XXXII-2. 415-433.
- & —, 2001, «A brief description of some agreement restrictions», in B. Fernández & P. Albizu (arg.), *Kasu eta Komuntaduraren gainean/On Case and Agreement*. Bilbo: UPV/EHU. 215-240.
- & —, 2007, «The object agreement constraint». *NLLT* 25. 315-347.
- Oihartzabal, Beñat, 2002, «Structural case and inherent case marking: Ergaccusativity in Basque», in J. Lakarra & J. Ortiz de Urbina (arg.), *Syntactic theory and Basque syntax*. *ASJU*ren gehigarriak XXVII. Donostia: Gipuzkoako Foru Aldundia. 309-324.
- , 2007a, «Argument Structure Building: Applicative Heads in Basque», *Workshop on Argument Structure and Syntactic Relations*, 2007/05/23-25, IKER, CNRS.
- , 2007b, «Basque ditransitives», eskuizkribua, IKER, CNRS.
- Ortiz de Urbina, Jon, 1995, «Datibo komuntaduraren gainean», in R. Gómez & J. A. Lakarra (arg.), *Euskal Dialektologiako Kongresua (Donostia, 1991ko irailak 2-6)*, *ASJU*ren Gehigarriak XXVIII. Donostia: Gipuzkoako Foru Aldundia. 579-588.
- , 1989, *Parameters in the grammar of Basque*. Dordrecht: Foris.
- , 2003. «Periphrastic constructions», in J. I. Hualde & J. Ortiz de Urbina (arg.), *A grammar of Basque*. 284-300.

- Pylkkänen, Liina, 2002/2008, *Introducing arguments*. Cambridge/London: the MIT Press.
- Rezac, Milan, 2008, «The syntax of eccentric agreement: the Person Case Constraint and Absolute Displacement», *NLLT* 26. 61-106.
- , 2009, «Person restrictions in Basque intransitives». *Lapurdum* [inprimatzen].
- , 2011, *Phi-features and the modular architecture of language*. Studies in Language and Linguistic Theory vol. 81. Dordrecht: Springer.
- Romero, Juan, 1997, *Construcciones de doble objeto y gramática universal*. doktorego tesia, Universidad Autónoma de Madrid.
- Zabala, Igone, 1995, «Infinitivos, tiempo y ergatividad». *V. Colóquio de Gramática generativa*. A Coruña.

Klasikoen gordailua (KG)

<http://klasikoak.armiarma.com/>

Erabilitako corpora

- <http://weblingua.ametza.com/cgi-bin/corsintax/dat-kmz.pl>
- Arb: ARBELBIDE, Jean Pierre
—*Bok: Bokazionea edo Jainkoaren deia*. Lille, 1887.
- Jnn: JOANATEGI, Bazilio
—*SBen: San Benoaten bizitzea*. Inazio Mujika Iraolaren edizioa. (1887) Donostia, 1996.
—*SBi: Sainduen Bizitzea. Leben zatia*. Baiona, 1890.
- Dv: DUVOISIN, Jean Pierre
—*Bibliako ohiko laburdurak: Bible Saindua*. (1858). Bilbo, 1973 (faksimilea).
- Leon: LEON, Leon
—*Imit: Jesu-Kristoren imitazionea*. Turnhout, 1929.
- Larz: LARZABAL, Piarres
—*Idazl: Piarres Larzabalen idazlanak* (7 liburuki). Piarres Xarritonen edizioa (1930-1988). Donostia, 1991-1998.